

Asia C-321/22

Ennakkoratkaisupyynnöstä unionin tuomioistuimen työjärjestyksen 98 artiklan 1 kohdan mukaisesti laadittu tiivistelmä

Jättämispäivä:

5.5.2022

Ennakkoratkaisupyynnön esittänyt tuomioistuin:

Sąd Rejonowy dla Warszawy - Śródmieścia w Warszawie
(Varsovan Varsova-Śródmieścien piirioikeus, Puola)

Ennakkoratkaisupyynnön esittämistä koskevan päätöksen tekemispäivä:

22.2.2022

Kantajat ja vastakanteen vastaajat:

ZL

KU

KM

Vastaaja ja vastakanteen kantaja:

Provident Polska S.A.

Pääasian kohde

ZL:n, KU:n ja KM:n nostamissa kanteissa on keskeisesti kyse heidän tekemiensä lainasopimusten toteamisesta pätemättömiksi tai tehottomiksi siltä osin kuin ne koskevat muita luotosta aiheutuvia kustannuksia kuin korkokuluja eli provisiopalkkiota, maksua joustavasta takaisinmaksusuunnitelmasta tai järjestelymaksua.

Ennakkoratkaisupyynnön kohde ja oikeudellinen perusta

Ensinnäkin ennakkoratkaisua pyytävä tuomioistuin on epävarma siitä, sallitaanko direktiivin 93/13 3 artiklan 1 kohdassa todeta sopimusehdot, jotka koskevat elinkeinonharjoittajalle maksettavien maksujen tai palkkioiden määrän määrittelyä, kohtuuttomiksi ainoastaan siksi, että ne ovat suhteettoman suuria.

Toiseksi ennakkoratkaisua pyytävän tuomioistuimen mukaan on tarpeen ratkaista, ovatko direktiivin 93/13 7 artiklan 1 kohdan säännös ja tehokkuusperiaate esteenä kansallisen oikeuden säännökselle (siviilimenettelylain 189 §) ja kansallisten tuomioistuinten oikeuskäytännölle kanssa, jonka mukaan oikeudellisen intressin puuttuminen sulkee pois mahdollisuuden nostaa toteamiskanne. Kolmanneksi ennakkoratkaisua pyytävä tuomioistuin pohtii muun muassa direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohdan asiayhteydessä sitä, että jos sellaisten lainasopimuksen ehtojen, joiden mukaan näiden sopimusten lyhennyserät voidaan maksaa ainoastaan käteisellä lainanantajan työntekijälle lainanottajan asunnossa, todetaan olevan kohtuuttomia sopimusehtoja, voiko lainasopimuksen edelleen täyttää vai pitäisikö se todeta pätemättömäksi.

Ennakkoratkaisukysymykset

1. Onko kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista 5.4.1993 annetun neuvoston direktiivin 93/13/ETY 3 artiklan 1 kohtaa tulkittava siten, että siinä sallitaan todeta kohtuuttomaksi sopimusehdoksi sellainen ehto, jossa annetaan elinkeinonharjoittajalle oikeus maksuun tai palkkioon määrältään suhteettoman suurena sen tarjoamiin palveluihin nähden?
2. Onko kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista 5.4.1993 annetun neuvoston direktiivin 93/13/ETY 7 artiklan 1 kohtaa ja tehokkuusperiaatetta tulkittava siten, että ne ovat esteenä sellaisille kansallisen oikeuden säännöksille tai tuomioistuimen kyseisten kansallisten säännösten tulkinnalle, joiden mukaan välttämätön edellytys sille, että kuluttajan elinkeinonharjoittajaa vastaan nostama kanne sopimuksen tai sen osan, joka sisältää kohtuuttomia sopimusehtoja, toteamisesta pätemättömäksi tai tehottomaksi hyväksytään, on kuluttajan oikeudellisen intressin olemassaolo?
3. Onko kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista 5.4.1993 annetun neuvoston direktiivin 93/13/ETY 6 artiklan 1 kohtaa sekä tehokkuus- ja suhteellisuusperiaatetta ja oikeusvarmuuden periaatetta tulkittava siten, että niissä sallitaan todeta, että sellainen lainasopimus, jonka ainoa sopimusehto, jossa määrätään lainan takaisinmaksutavasta, on todettu kohtuuttomaksi sopimusehdoksi, ei voi olla olemassa ilman kyseistä ehtoa, ja on näin ollen pätemätön?

Unionin oikeuden säännökset, joihin asiassa viitataan

- 1 Euroopan unionin toiminnasta tehty sopimus: 169 artiklan 1 kohta.
- 2 Euroopan unionin perusoikeuskirja: 38 artikla.

- 3 Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista 5.4.1993 annettu neuvoston direktiivi 93/13/ETY: johdanto-osan 4, 21 ja 24 perustelukappale sekä 3 artiklan 1 kohta, 6 artiklan 1 kohta ja 7 artiklan 1 kohta.

Kansallisen oikeuden säännökset, joihin asiassa viitataan

- 4 Puolan tasavallan 2.4.1997 annettu perustuslaki (Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej): 76 §.
- 5 23.4.1964 annettu siviililaki (Kodeks cywilny; jäljempänä siviililaki): 5 §, 22¹ §, 43¹ §, 58 §:n 1-3 momentti, 65 §:n 1 momentti, 353¹ §, 359 §, 385¹ §, 385² §, 405 §, 410 § ja 720 §:n 1 momentti.
- 6 17.11.1964 annettu siviiliprosessilaki (Kodeks postępowania cywilnego; jäljempänä siviiliprosessilaki): 189 §, 316 §:n 1 momentti, 363 §:n 1 momentti ja 365 §:n 1 momentti.
- 7 Kulutusluotoista 12.5.2011 annettu laki (Ustawa o kredycie konsumenckim; jäljempänä kulutusluottolaki): 3 §:n 1 momentti, 3 §:n 2 momentin 1 kohta, 4 §:n 1 momentin 1 kohta, 5 §:n 6-8 kohta, 30 §:n 1 momentti ja 36a §:n 2 momentti.
- 8 Oikeusministerin (Minister Sprawiedliwości) 7.1.2016 antama ilmoitus lakisääteisen koron määrästä.

Yhteenveto tosiseikoista ja menettelystä pääasiassa

- 9 ZL teki Provident Polska S.A:n (jäljempänä Provident) kanssa 11.9.2019 lainasopimuksen nimeltään Viikoittain lyhennettävä käteislaina (Pożyczka Tygodniowa w Gotówce) 90 viikoksi. Sopimuksen yksityiskohtaisissa ehdoissa määrättiin muun muassa, että asiakkaalle käteisellä maksettava määrä ja samalla lainan kokonaismäärä on 8 100 Puolan zlotya (PLN) (A1 ja A otsake), lainan myöntämisestä perittävä palkkio 4 050 PLN (B otsake), järjestelymaksu on 40 PLN (C otsake), maksu joustavasta takaisinmaksusuunnitelmasta 2 066 PLN (D otsake), vuosikorko 10 prosenttia (E otsake), korkojen kokonaismäärä 1 275,73 PLN (E kohta), lainan bruttomäärä 14 256 PLN (F otsake), lainan kokonaiskustannukset 7 431,73 PLN (G otsake), kuluttajan maksettavaksi tuleva kokonaismäärä on 15 531,73 PLN (H otsake) ja todellinen vuosikorko 132,53 prosenttia (I otsake).
- 10 Lainasopimuksessa oli myös yleinen osa, jonka muodostivat Providentin soveltamat yleiset sopimusehdot, joiden mukaan lainan kokonaismäärä (A otsake) on kaikkien niiden rahavarojen summa, jotka lainanantaja antaa asiakkaan käyttöön sopimuksen mukaisesti, mutta se ei kuitenkaan sisällä sitä lainan bruttomäärää, joka on annettu asiakkaan käyttöön niiden lainakustannusten kattamiseksi, jotka lainanantaja antaa asiakkaan käyttöön sopimuksen perusteella, eli kustannukset, jotka asiakkaan kuuluu maksaa sopimuksen tekemiseen liittyen

kuittaamalla ne lainan bruttomäärästä eli lainan myöntämisestä perittävä palkkio, järjestelymaksu ja maksu joustavasta takaisinmaksusuunnitelmasta.

- 11 Lainan bruttomäärä (F otsake) oli kyseisen sopimuksen yleisen osan mukaan asiakkaalle sopimuksen mukaisesti myönnetyn lainan kokonaismäärä, joka sisälsi lainan kokonaismäärän ja lainan ne osat, jotka oli tarkoitettu lainakustannusten kattamiseen, eli kustannukset, jotka asiakkaan kuuluu maksaa sopimuksen tekemiseen liittyen kuittaamalla ne lainan bruttomäärästä eli lainan myöntämisestä perittävä palkkio, järjestelymaksu ja maksu joustavasta takaisinmaksusuunnitelmasta. Lainan bruttomäärä vastaa lainan kokonaismäärän (A otsake) sekä B, C ja D otsakkeen maksujen summaa.
- 12 Lainan kokonaiskustannukset (G otsake) kattoivat kaikki kustannukset, jotka asiakas on luottosopimuksen johdosta velvollinen maksamaan, erityisesti: a) korot, maksut ja palkkiot ja b) lisäpalveluiden kustannukset, jos palvelumaksut ovat välttämättömiä lainan saamiseksi joko yleensä tai tarjotuina ehdoin. Kuluttajan maksettavaksi tuleva kokonaismäärä (H otsake) on lainan kokonaiskustannusten ja lainan kokonaismäärän summa. Lainan bruttomäärä (F otsake) on perusteena niiden korkojen laskemiselle, jotka asiakkaan on maksettava lainanantajalle.
- 13 Viikoittain lyhennettävän käteislainan osalta asiakas sitoutui maksamaan lainan takaisin ainoastaan käteisellä asiakasneuvojan välityksellä tämän jokaviikkoisten käyntien aikana vastaajan asunnossa Puolan tasavallan alueella.
- 14 Joustava takaisinmaksusuunnitelma on puolestaan sopimukseen liittyvä suorituksista koostuva paketti, joka mahdollistaa lainan hallinnoinnin ja koostuu lyhennysvapaasta sekä takaisinmaksuvelvollisuuden poistamista koskevasta vakuudesta. Lainanantaja perii suorituksista joustavan takaisinmaksusuunnitelman yhteydessä palkkion joustavaa takaisinmaksusuunnitelmaa koskevan maksun muodossa (D otsake). Viikoittain lyhennettävän käteislainan tapauksessa lyhennysvapaa tarkoittaa lainanantajan suoritusta, joka perustuu sopimuksessa vahvistetun alkuperäisen maksusuunnitelman mukaisten lyhennysten eräpäivän lykkäämiseen 1-4 erän osalta perusteluja esittämättä. Takaisinmaksuvelvollisuuden poistamista koskeva vakuus puolestaan kattaa sopimusehdon, joka perustuu siihen, että jos asiakas kuolee sopimuksen kestoaikana, lainanantaja vapauttaa asiakkaan velasta kaikkien asiakkaan kuolinpäivänä vielä suorittamattomien sopimuksen mukaisten velvoitteiden osalta.
- 15 KU:n ja Providentin sekä KM:n ja IPF Polska sp. z o.o:n (Providentin oikeudellinen edeltäjä) tekemät sopimukset sisälsivät edellä 9-14 kohdissa kuvattuja ehtoja muistuttavia ehtoja.

Asianosaisten keskeiset perustelut kansallisessa tuomioistuimessa

- 16 Kantajat perustelevat kanteessa esitettyä vaatimusta sillä, että lainasopimuksen ehdot, jotka koskevat palkkioita ja joustavaa takaisinmaksusuunnitelmaa koskevaa maksua tai järjestelymaksua, ovat kohtuuttomia sopimusehtoja (kielletyt

sopimusehdot), koska niiden määrät ovat suhteettoman suuria. ZL ja KU toteavat olennaisilta osin, että vastaaja voi saada tuloja lainan myöntämisestä, mutta rajattuna pääomalle maksettavaan korkoon ja järjestelystä perittävän maksun kohtuullisen suuruiseen määrään eli 40 PLN:ään. Käyttöön annetusta pääomasta 75,5 prosenttia (tai 92,07 prosenttia KM:n tapauksessa) muodostavien lisämaksujen asettaminen kuluttajalle on toimintaa, jonka tarkoituksena on enimmäistuoton saaminen vastaajalle, ja tämän vuoksi kuluttajalta peritään kohtuuttomat ja suhteettomat lainanhankinnan kustannukset suhteessa itse määrään, jonka hän saa sopimuksen tekemisen johdosta. Näin korkea palkkio on ristiriidassa hyvien tapojen, sopimuksen suorituksen vastaavuuden, hyvän kauppatavan ja rehellisesti liiketoimia harjoittavan elinkeinonharjoittajan normaalin tuoton kanssa. Myöskään harjoitetun taloudellisen toiminnan riski ei perustelee sitä.

Yhteenveto ennakkoratkaisupyynnön perusteista

- 17 **Ensimmäinen ennakkoratkaisukysymys** koskee direktiivin 93/13 3 artiklan 1 kohtaa. Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan unionin tuomioistuimen toimivalta koskee niiden perusteiden tulkintaa, joita kansallinen tuomioistuin voi soveltaa tai joita sen täytyy soveltaa, kun se tutkii sopimusehtoa tämän direktiivin säännösten kannalta ja erityisesti kun se tutkii mainitun direktiivin 3 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua ehtoa mahdollista kohtuuttomuutta, ja tämän tuomioistuimen tehtävänä on lausua tietyn sopimusehdon konkreettisesta luokittelusta yksittäistapaukseen liittyvien olosuhteiden perusteella. Tästä seuraa, että unionin tuomioistuimen on esitettävä kansalliselle tuomioistuimelle vain ne seikat, jotka kansallisen tuomioistuimen halutaan ottavan huomioon kyseisen sopimusehdon kohtuuttomuutta arvioidessaan.¹
- 18 Unionin tuomioistuin on useaan kertaan todennut myös, että sen kysymyksen osalta, aiheuttaako sopimusehto kuluttajan vahingoksi huomattavan epätasapainon osapuolten sopimuksesta johtuvien oikeuksien ja velvollisuuksien välille lojaliteettiperiaatteen vastaisesti, kansallisen tuomioistuimen on tutkittava, voisiko kuluttajaa lojaalisti ja kohtuullisesti kohteleva elinkeinonharjoittaja perustellusti odottaa, että kuluttaja olisi yksilöllisissä sopimusneuvotteluissa hyväksynyt tällaisen ehdon.²

¹ Tuomio 9.11.2010, C-137/08, VB Pénezügyi Lízing, 44 kohta; tuomio 14.3.2013, C-415/11, Aziz, 66 kohta; tuomio 21.3.2013, C-92/11, RWE Vertrieb, 48 kohta; tuomio 16.1.2014, C-226/12, Constructora Principado, 20 kohta; määräys 3.4.2014, C-342/13, Sebestyén, 25 kohta; tuomio 10.9.2014, C-34/13, Kušionová, 73 kohta; tuomio 3.10.2019, C-621/17, Kiss ja CIB Bank, 47 kohta; tuomio 27.1.2021, C-229/19 ja C-289/19, Dexia Nederland, 45 kohta; tuomio 10.6.2021, C-609/19, BNP Paribas Personal Finance, 60 kohta ja tuomio 10.6.2021, C-776/19 - C-782/19, BNP Paribas Personal Finance, 92 kohta.

² Tuomio 14.3.2013, 415/11, Aziz, 69 kohta; määräys 21.3.2014, C-537/12, Banco Popular Español, 66 kohta; määräys 3.4.2014, C-342/13, Sebestyén, 28 kohta; tuomio 3.10.2019, C-621/17, Kiss ja CIB Bank, 50 kohta; tuomio 7.11.2019, C-419/18 ja C-483/18, Profi Credit Polska, 55 kohta; tuomio 3.9.2020, C-84/19, C-222/19 ja C-252/19, Profi Credit Polska, 93

- 19 Unionin tuomioistuin on myös lausunut, että sen arvioimiseksi, aiheuttaako sopimusehto kuluttajan vahingoksi ”huomattavan epätasapainon” osapuolten sopimuksesta johtuvien oikeuksien ja velvollisuuksien välille, on otettava huomioon muun muassa säännöt, joita kansallisessa lainsäädännössä sovellettaisiin ilman osapuolten sopimusta. Tällaisella vertailevalla arvioinnilla kansallinen tuomioistuin voi arvioida, saattaako sopimus kuluttajan voimassa olevassa kansallisessa lainsäädännössä säädettyä heikompaan asemaan, ja jos saattaa, niin missä määrin. Tässä yhteydessä on merkitystä myös sen oikeudellisen tilanteen tutkimisella, jossa mainittu kuluttaja on, kun otetaan huomioon hänen käytettävissään olevat kansallisen lainsäädännön mukaiset keinot kohtuuttomien ehtojen käytön lopettamiseksi.³
- 20 Lopuksi unionin tuomioistuin täsmensi, että huomattava epätasapaino voi seurata näet jo pelkästään siitä, että loukataan riittävän vakavalla tavalla sitä oikeudellista asemaa, jossa kuluttaja kyseisen sopimuksen osapuolena on sovellettavien kansallisten säännösten nojalla, olipa kyse kuluttajalle näiden säännösten mukaisesti kuuluvien sopimukseen perustuvien oikeuksien sisällön rajoittamisesta tai niiden käyttämisen estämisestä taikka jonkin sellaisen lisävelvoitteen asettamisesta kuluttajalle, josta ei säädetä kansallisissa säännöksissä.⁴
- 21 Nyt käsiteltävän ennakkoratkaisukysymyksen tarkoituksena on saada vastaus kysymykseen siitä, riittääkö sopimusehdon toteamiseen kohtuuttomaksi toteamus, että sillä asetetaan kuluttajalle velvollisuus täyttää suoritus määrältään suhteettoman suurena suhteessa elinkeinonharjoittajan suoritukseen. Ennakkoratkaisua pyytävän tuomioistuimen mielestä unionin tuomioistuimen tähänastisen oikeuskäytännön tarkastelu ei anna yksiselitteistä vastausta tähän kysymykseen.
- 22 Unionin tuomioistuin totesi 26.3.2020 antamassaan tuomiossa, että ”kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista 5.4.1993 annetun neuvoston direktiivin 93/13/ETY 1 artiklan 2 kohtaa on tulkittava siten, että tämän direktiivin soveltamisalan ulkopuolelle ei jää sopimusehto, jossa muut luottokustannukset kuin korkokulut vahvistetaan kansallisessa säännöksessä säädettyä enimmäismäärää noudattaen ottamatta välttämättä huomioon tosiasiallisesti aiheutuneita kustannuksia”.⁵

kohta; tuomio 10.6.2021, C-609/19, BNP Paribas Personal Finance, 66 kohta ja tuomio 10.6.2021, C-776/19 - C-782/19, BNP Paribas Personal Finance, 97 kohta).

³ Tuomio 14.3.2013, C-415/11, Aziz, 68 kohta; määräys 21.3.2014, C-537/12, Banco Popular Español, 65 kohta; tuomio 3.4.2014, C-342/13, Sebestyén, 27 kohta ja tuomio 27.1.2021 C-229/19 ja C-289/19, Dexia Nederland, 48 kohta.

⁴ Tuomio 16.1.2014, C-226/12, Constructora Principado, 21 ja 23 kohta; tuomio 3.10.2019, C-621/17, Kiss ja CIB Bank, 51 kohta; tuomio 3.9.2020, C-84/19, C-222/19 ja C-252/19, Profi Credit Polska, 92 kohta ja tuomio 27.1.2021, C-229/19 ja C-289/19, Dexia Nederland, 49 kohta.

⁵ Tuomio 26.3.2020, C-779/18, Mikrokasa, 58 kohta.

- 23 Edellä mainittua ajatusta kehitettiin unionin tuomioistuimen 3.9.2020 antamassa tuomiossa, jossa todettiin, että kuluttajan muut luottokustannukset kuin korkokulut, joille on kansallisessa lainsäädännössä asetettu enimmäismäärä, voivat kuitenkin johtaa unionin tuomioistuimen oikeuskäytännössä tarkoitettuun huomattavaan epätasapainoon, vaikka ne vahvistettaisiin tämän enimmäismäärän alapuolelle, jos vastineena suoritettut palvelut eivät kohtuudella liity luottosopimuksen tekemisen tai hallinnoinnin yhteydessä suoritettuihin palveluihin tai jos kuluttajalle luoton myöntämis- ja hallinnointikuluina kuuluvat määrät ovat selvästi suhteettomia luottosumman määrään nähden. Kansallisen tuomioistuimen on lisäksi tältä osin otettava huomioon muiden sopimusehtojen vaikutus ratkaistessaan sitä, aiheutuuko kyseessä olevista ehdoista huomattava epätasapaino luotonottajan vahingoksi. Kun otetaan huomioon direktiivin 93/13 5 artiklasta johtuva avoimuusvaatimus, tällaisissa olosuhteissa ei voida katsoa, että elinkeinonharjoittaja saattoi kuluttajaa avoimesti kohtelemalla kohtuudella odottaa, että kuluttaja hyväksyy tällaisen ehdon neuvottelun tuloksena. Edellä esitetystä seuraa, että direktiivin 93/13 3 artiklan 1 kohtaa on tulkittava siten, että muita luottokustannuksia kuin korkokuluja koskeva sopimusehto, jossa vahvistetaan tämä kustannus lakisääteisen enimmäismäärän alapuolelle ja jossa vyörytetään kuluttajalle luotonantajan taloudellisen toiminnan kustannukset, voi aiheuttaa kuluttajan vahingoksi huomattavan epätasapainon osapuolten sopimuksesta johtuvien oikeuksien ja velvollisuuksien välille, jos siinä asetetaan kuluttajalle kustannuksia, jotka ovat suhteettomia suhteessa saatuihin suorituksiin ja luoton määrään, mikä ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen on tarkastettava.⁶
- 24 Lisäksi unionin tuomioistuin totesi 16.7.2020 antamassaan tuomiossa, että kuluttajan ja rahalaitoksen välisen lainasopimuksen ehto, jossa veloitetaan kuluttaja maksamaan toimituspalkkio, on omiaan aiheuttamaan kuluttajan vahingoksi huomattavan epätasapainon osapuolten sopimuksesta johtuvien oikeuksien ja velvollisuuksien välille vastoin lojaliteettiperiaatetta, kun rahalaitos ei osoita, että tämä palkkio vastaa tosiasiallisesti suoritettuja palveluja ja sille aiheutuneita kuluja, mikä ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen on tarkistettava.⁷
- 25 Unionin tuomioistuin totesi puolestaan 26.2.2015 antamassaan tuomiossa, että direktiivin 93/13 3 artiklassa tarkoitetulla tavalla kohtuuttomina tulisi pitää sopimusehtoja, joissa määrätään maksamaan huomattavan suuri palkkio luoton takaisinmaksun varmistamiseksi, vaikka maksamatta jäämisen riski on jo katettu kiinnityksellä eikä pankki tarjoa kyseisen palkkion vastineena mitään todellista palvelua.⁸

⁶ Tuomio 3.9.2020, C-84/19, Profi Credit Polska, 95-97 kohta.

⁷ Tuomio 16.7.2020, C-224/19 ja C-259/19, CaixaBank, 49 kohta.

⁸ Tuomio 26.2.2015, C-143/13, Matei, 70 ja 71 kohta.

- 26 Edellä mainituista tuomioista vaikuttaa käyvän ilmi, että unionin tuomioistuin sallii mahdollisuuden todeta kohtuuttomiksi sellaiset laina- tai luottosopimuksen ehdot, joissa vahvistetaan palkkion tai maksun määrä, jos niiden määrä on suhteettoman suuri, eikä kuluttaja saa vastikkeeksi mitään todellista palvelua. Unionin tuomioistuimen tiettyjen muiden tuomioiden tarkastelu vaikuttaa kuitenkin johtavan erilaisiin päätelmiin.
- 27 Unionin tuomioistuin totesi nimittäin 16.1.2014 antamassaan tuomiossa, että huomattava ”epätasapaino” ei edellytä välttämättä sitä, että sopimusehdossa kuluttajan maksettavaksi määrätyillä kustannuksilla on kuluttajaan toimen kokonaisarvoon nähden huomattava taloudellinen vaikutus,⁹ eikä tällaisen huomattavan epätasapainon olemassaolon selvittämistä voida rajoittaa määrälliseen taloudelliseen arviointiin, joka perustuu yhtäältä sopimuksen kohteena olevan toimen kokonaisarvoon ja toisaalta tässä ehdossa kuluttajalle määrättyihin kustannuksiin.¹⁰
- 28 Vastaavasti 18.11.2021 antamassaan tuomiossa unionin tuomioistuin totesi, että sen tutkiminen, onko osapuolten sopimuksesta johtuvien oikeuksien ja velvollisuuksien välillä huomattava epätasapaino kuluttajan vahingoksi, ei voi tapahtua vain sellaisen määrällisen taloudellisen arvioinnin perusteella, jossa toisiinsa verrataan yhtäältä sopimuksen kohteena olevan toimen kokonaisarvoa ja toisaalta tässä ehdossa kuluttajalle määrättyjä kustannuksia.¹¹
- 29 Sen sijaan 3.10.2019 antamassaan tuomiossa unionin tuomioistuin totesi, että direktiivin 93/13 4 artiklan 2 kohtaa ja 5 artiklaa on tulkittava siten, että vaatimus, jonka mukaan sopimusehto on laadittava selkeästi ja ymmärrettävästi, ei edellytä, että pääasiassa kyseessä olevan kaltaisissa kuluttajien kanssa tehdyn lainasopimuksen sopimusehdoissa, joista ei ole neuvoteltu erikseen ja joissa määritellään tarkasti kuluttajan maksettavaksi koituvien käsittelykulujen ja toimituspalkkion suuruus, niiden laskentatapa ja eräpäivä, on eriteltävä myös kaikki tällaisten maksujen vastineena suoritettavat palvelut.¹² Kyseinen päätelmä on erityisen olennainen, jos otetaan lisäksi huomioon tässä samassa tuomiossa ilmaistu näkemys, että sopimusehdon avoimuus, sellaisena kuin sitä edellytetään direktiivin 93/13 5 artiklassa, on siis yksi niistä tekijöistä, jotka on otettava huomioon ehdon kohtuuttomuuden arvioinnissa, joka kansallisen tuomioistuimen on suoritettava direktiivin 3 artiklan 1 kohdan nojalla. Sen on tätä arviointia suorittaessaan tutkittava kaikki asiassa vallitsevat olosuhteet huomioon ottaen ensiksi, onko kyse mahdollisesti lojaliteettiperiaatteen noudattamatta jättämisestä, ja toiseksi, onko kyse viimeksi mainitussa säännöksessä tarkoitettusta kuluttajan

⁹ Tuomio 16.1.2014, C-226/12, Constructora Principado, 31 kohta.

¹⁰ Tuomio 16.1.2014, C-226/12, Constructora Principado, 22 kohta.

¹¹ Tuomio 18.11.2021, C-212/20, A. S.A., 66 kohta.

¹² Tuomio 3.10.2019, C-621/17, Kiss ja CIB Bank, 45 kohta.

vahingoksi koituvasta huomattavasta epätasapainosta.¹³ Unionin tuomioistuin totesi edellä esitetyn perusteella, että direktiivin 93/13 3 artiklan 1 kohtaa on tulkittava siten, että pääasiassa kyseessä olevan kaltainen lainasopimuksen käsittelykuluja koskeva sopimusehto, jonka perusteella ei ole yksiselitteisesti yksilöitävissä, mitkä konkreettiset palvelut suoritetaan niiden vastineena, ei lähtökohtaisesti aiheuta huomattavaa epätasapainoa osapuolten sopimuksesta johtuvien oikeuksien ja velvollisuuksien välille lojaliteettiperiaatteen vaatimusten vastaisesti.¹⁴

- 30 Ennakkoratkaisua pyytävän tuomioistuimen mielestä on ymmärrettävää, että lainoja myöntävät yhtiöt harjoittavat taloudellista toimintaa, ja näin ollen niiden pääasiallisena tarkoituksena on saada voittoa. Tällaisen elinkeinonharjoittajan on paitsi katettava erilaiset yrityksensä toimintaan liittyvät kustannukset (henkilöstökustannukset, tilavuokra, verot, toimistotarvikkeet ynnä muuta) myös perittävä kuluttajilta palkkio sen suuruisena, että se takaa riittävän suuren voiton. On myös ymmärrettävää, että Providentin on oletettava, että osa sen asiakkaista ei maksa takaisin heille lainattuja varoja, koska heidän taloudellinen tai henkilökohtainen tilanteensa estää sen, ja on myös mahdollista, että eräät lainanottajat toimivat vilpillisellä mielellä ja estävät tosiasiallisesti saamista perittyä rahoja takaisin.
- 31 Ennakkoratkaisua pyytävä tuomioistuin katsoo kuitenkin, että edes kaikkien edellä mainittujen seikkojen huomioon ottaminen ei oikeuta sitä, että Provident perii sen suuruisia palkkioita kuin ilmenee käsiteltyjen asioiden asiakirjoihin kerätyistä sopimuksista.
- 32 Sąd Rejonowy dla Warszawy - Śródmieście w Warszawie (Varsovan Varsova-Śródmieścien piirioikeus, Puola) ottaa tältä osin huomioon sen, että joustavaa takaisinmaksusuunnitelmaa koskevan maksun tapauksessa kuluttaja on velvollinen maksamaan määrältään hyvin suuren maksun muutaman kerran käsittävistä mahdollisuudesta siirtää lainan lyhennyserien eräpäivää eli melko vähäistä etua vastaan. Erityisen olennaista tältä osin on se, että lainanottajalla ei ole mahdollisuutta luopua edellä mainitusta palvelusta, sillä jokaiseen Providentin tarjoamaan lainaan sisältyy tarve käyttää edellä mainittua palvelua ja siten maksaa huomattava maksu. Näiden seikkojen perusteella näyttää siltä, että Provident on määrännyt kyseisestä palvelusta ja sitä koskevasta maksusta ennen kaikkea yhtiön kustakin lainasopimuksesta saamien tulojen lisäämiseksi, ei siksi, että lainanottajille tarjottaisiin hyödyllisiä palveluja. Joustavan takaisinmaksusuunnitelman muodossa oleva palvelu on siten tosiasiallisena fiktiivinen, sillä kyseistä palvelua koskevien sopimusehtojen tosiasiallisena tarkoituksena on kuluttajaan kohdistuvan lisämaksun perustelu.

¹³ Tuomio 3.10.2019, C-621/17, Kiss ja CIB Bank, 49 kohta.

¹⁴ Tuomio 3.10.2019, C-621/17, Kiss ja CIB Bank, 56 kohta.

- 33 Mitä tulee puolestaan palkkioon, Provident ei tarjoa sitä vastaan mitään muuta palvelua itse lainan myöntämisen lisäksi, ja siten palkkio on ainoastaan tuottoa lainanantajalle ja toisaalta ainoastaan kustannus lainanottajalle. Vastaava päätelmä koskee niin sanottua järjestelystä perittävää maksua, koska se ei liity mihinkään muuhun kuin itse lainan myöntämiseen, mutta kustannukset itse sopimuksen esittämisestä kuluttajalle (kustannukset tulostimen väriaineesta, paperista, yhtiön työntekijän panoksesta ynnä muusta) ovat niin alhaiset, että periaatteessa ne voi jättää huomiotta.
- 34 Kyseisiä lainoja koskevien tietojen vertailu osoittaa, että Provident vaikuttaa pohjaavan taloudellisen toimintansa pääasiassa määrältään melko pienten (4 000–11 000 PLN) lainojen myöntämiseen kuluttajille 1–2 vuoden pituiselle ajalle. Yhtiön saama voitto tulee koroista mutta ennen kaikkea kuitenkin hyvin suurista palkkioista ja maksuista (pääasiassa joustavaa takaisinmaksusuunnitelmaa koskevasta maksusta). Kyseiset saatavat pysyvät kuitenkin kulutusluottolain säännöksissä säädetyn suuruisina, mutta ovat huomattava rasite lainanottajille, sillä ne muodostavat yleensä 70–90 prosenttia luoton määrästä (vain yhdessä tapauksessa ”ainoastaan” 46 prosenttia lainasta). Lisäksi samat henkilöt muodostavat huomattavan osan Providentin asiakkaista. Suuri osa lyhytaikaisia lainoja ottavista henkilöistä on nimittäin kuluttajia, joilla on ongelmia omien raha-asioiden hallitsemisessa ja jotka eivät siksi voi luottaa saavansa lainaa pankista, ja näin ollen he käyttävät hyvin epäedullisin ehdoin lainoja tarjoavien luottolaitosten palveluja. Tällaisten lainojen korkeat kustannukset aiheuttavat sen, että tällaiset kuluttajat eivät pysty maksamaan niitä ja ottavat uusia lainoja niiden maksamiseksi takaisin, minkä vuoksi he joutuvat velkaantumiskierteeseen.
- 35 Esimerkiksi sellaisen henkilön, joka ottaa 5 000 PLN:n suuruisen lainan kustannuksin, joiden määrä vastaa 90 prosenttia lainan määrästä, on palautettava yhteensä 9 500 PLN. Jos kuluttajalla ei ole tällaisia varoja ja hän ottaa toisen lainan, jonka määrä tällä kertaa on 9 500 PLN, mutta edelleen kustannuksin, joiden määrä vastaa 90 prosenttia lainan määrästä, on palautettava määrä jo 18 050 PLN. Jos tämä toistuu vielä muutaman kerran, kuluttajan on palautettava kolmannen lainan yhteydessä 34 295 PLN, neljännen yhteydessä 65 160 PLN, viidennen yhteydessä 123 805 PLN, kuudennen yhteydessä 235 229 PLN ja viimein seitsemännen lainan yhteydessä 446 936 PLN, joten lainanantajan tosiasiallinen osuus (5 000 PLN) on vain 1 prosentti tästä saatavasta, mutta lainanantajan tosiasiallinen voitto on 99 prosenttia.
- 36 Edellä mainittu osoittaa selkeästi, että jo ensimmäisen lainan, joka oli määrältään suhteellisen pieni mutta ehdoiltaan hyvin epäedullinen, ottaminen johti kuluttajan joutumiseen (eksponentiaalisesti kasvavaan) velkaantumiskierteeseen, joka johtaa siihen, ettei omia velvoitteita ole mahdollista suorittaa, ja äärimmäisissä tapauksissa koko omaisuuden menettämiseen ja tarpeeseen asettaa henkilökohtaiseen konkurssiin. Velkaantumiskierteeseen joutumista koskeva ongelma on jo aiemmin pantu merkille kansallisessa oikeudessa, minkä seurauksena otettiin käyttöön säännökset enimmäiskorosta (siviililain 359 §:n 2^a momentti), joka nykyisin on 7,2 prosenttia vuositasolla, sekä muista

kulutusluotosta aiheutuvien kustannusten kuin korkokulujen enimmäismäärästä (kulutusluottolain 36a §:n 2 momentti), jotka eivät saa ylittää luoton kokonaismäärää. Kansallisessa oikeudessa ja unionin oikeudessa ei kuitenkaan ole säännöksiä, joissa suljettaisiin pois mahdollisuus myöntää kuluttajille jatkuvana sarjana hyvin kalliita lyhytaikaisia lainoja. Näin ollen ainoa ratkaisu, joka vaikuttaa olevan mahdollinen kuluttajien velkaantumiskiarteeseen joutumisen estämiseksi, on sellaisten sopimusehtojen, joissa määrätään suhteettoman suuria maksuja ja palkkioita, toteaminen kohtuuttomaksi. Kuluttajan vahingoittaminen ei nimittäin johdu siitä, että elinkeinonharjoittaja on muotoillut sopimuksen lainan kustannusten osalta käsittämättömästi eikä ole selvittänyt sopimuksen seurauksia, vaan siitä, että kuluttajalta peritään suhteettoman suuria kustannuksia.

- 37 **Toisessa ennakkoratkaisukysymyksessä** ennakkoratkaisua pyytävä tuomioistuin pohtii, onko se, että sopimuksen pätemättömyyden tai tehottomuuden toteamista koskevan kanteen hyväksymisen edellytyksenä on oikeudellisen intressin omaaminen, ristiriidassa direktiivin 93/13 7 artiklan 1 kohdan ja tehokkuusperiaatteen kanssa. Ongelma perustuu nimittäin siihen, että jos kuluttaja esittää toteamista koskevan vaatimuksen ja osoittaa sopimuksen tai sen osan pätemättömyyden tai tehottomuuden mutta ei osoita oikeudellista intressiänsä, on kansallisen tuomioistuimen siviilimenettelylain 189 §:n perusteella hylättävä kuluttajan kanne vain ja ainoastaan oikeudellisen intressin puuttumisen vuoksi.
- 38 Siviiliprosessilain 189 §:n mukaan välttämätön edellytys sille, että tuomioistuin hyväksyy toteamiskanteen, on oikeudellisen intressin toteaminen, jonka on oltava olemassa käsittelyn päättymispäivänä (siviiliprosessilain 316 §:n 1 momentti). Oikeudellisen intressin käsitettä ei ole määritelty kansallisissa säännöksissä, mutta se on ollut useaan kertaan tarkastelun kohteena Puolan tuomioistuinten oikeuskäytännössä.
- 39 Esimerkiksi Sąd Najwyższyn oikeuskäytännön mukaan oikeudellinen intressi on ymmärrettävä objektiiviseksi tarpeeksi suojella sellaisen kantajan oikeusasemaa, jonka oikeudet ovat tai saattavat olla uhattuna tai jonka oikeuksien olemassaoloon tai sisältöön kohdistuu epävarmuus. Oikeudellisen intressin arviointi edellyttää yksilöityjä, joustavia kriteereitä, jotka ottavat huomioon siviiliprosessilain 189 §:n nojalla nostetun kanteen perusteet. Yksi tutkituista edellytyksistä pohdittaessa toteamiskanteen käyttämisen tarkoituksenmukaisuutta on merkitys, joka toteavalla tuomiolla olisi kantajan oikeudelliseen tilanteeseen. Oikeudellisen intressin olemassaolon osoittaa mahdollisuus päättää tällä tavoin yksiselitteisesti riita, sen olemassaoloa vastaan puolestaan mahdollisuus saada kantajan oikeuksille täydempi suoja toisella kanteella.
- 40 Kun otetaan huomioon, että oikeudellisen intressin käsitettä ei ole määritelty kansallisen oikeuden säännöksissä, kansallisen tuomioistuimen on kulloinkin yksittäistapausta käsitellessään arvioitava se, onko kantajalla oikeudellinen intressi. Tämä puolestaan merkitsee, että eri tuomioistuimet voivat arvioida oikeudellisen intressin omaamista koskevan kysymyksen eri tavoin vastaavissa tai jopa samanlaisissa tilanteissa. Esimerkiksi vastaavissa kuluttajien Providentin

kanssa tekemien sopimusten toteamista pätemättömiksi tai tehottomiksi koskevissa asioissa jotkut Sąd Rejonowy dla Warszawy – Śródmieścia w Warszawien ratkaisukokoonpanoista katsoivat, että kuluttajilla on oikeudellinen intressi, toiset kyseisen tuomioistuimen ratkaisukokoonpanot sen sijaan totesivat, että puuttuu oikeudellisen intressi, mikä on peruste hylätä kyseiset kanteet. Tässä yhteydessä on olennaista, että kaikissa mainituissa tapauksissa tuomioistuimet olivat yksimielisiä arvioinnissa, että vastaajana olevan yhtiön sopimusehdot, joissa määrätään määrältään suhteettoman suuri palkkio ja maksu joustavasta takaisinmaksusuunnitelmasta, ovat kohtuuttomia. Tästä seikasta siis ilmenee, että jopa samassa tuomioistuimessa voi esiintyä eroja näkemyksissä siitä, onko kantajalla oikeudellisen intressi. Tämä voi puolestaan vaikeuttaa direktiivin 93/13 tavoitteiden saavuttamista, sillä jopa silloin, kun elinkeinonharjoittajan kanssa tehdyn sopimuksen ehtojen kohtuuttomuus on selvä, kuluttaja voi olla epävarma näiden sopimusehtojen pätemättömyyttä tai tehottomuutta koskevan kanteen nostamisen suhteen, koska hän pelkää, että tuomioistuin voi katsoa, että hänellä ei ole oikeudellista intressiä, ja hylätä kanteen ainoastaan tästä syystä ja samalla velvoittaa kuluttajan maksamaan oikeudenkäyntikulut.

- 41 Ennakkoratkaisua pyytävän tuomioistuimen mukaan ei ole näytetty toteen sitä, että kantajalla on oikeudellinen intressi nostaa toteamiskanne. Kantajat vetoavat tältä osin ainoastaan tarpeeseen määrittää velvoitteidensa määrä ja siis seikkoihin, joilla on ainoastaan subjektiivinen merkitys kantajille, ei objektiiviseen tarpeeseen ratkaista oikeusriita. Kantajilla on kuitenkin ennen kaikkea oikeus muihin oikeussuojakeinoihin, jotka mahdollistavat heidän oikeuksiensa käyttämisen suuremmissa määrin kuin toteamiskanne. Tältä osin on nimittäin tärkeää se, että kumpikin kantaja on jo maksanut osan kyseisiä palkkioita ja maksuja koskevista saatavista, kun samanaikaisesti muu osa näistä saatavista on maksamatta, ja Provident vaatii vastakanteessa, että kukin kantaja veloitetaan maksamaan se. Tässä tilanteessa kukin kantaja voi vaatia perusteetonta suoritusta koskevalla maksukanteella näiden saatavien maksettua osaa (siviililain 405 § luettuna yhdessä siviililain 410 §:n kanssa), ja siten kantajat voivat nostaa toteamiskannetta pidemmälle menevän kanteen. Mitä sen sijaan tulee maksuja ja palkkioita koskevien saatavien maksamattomaan osaan, ne ovat tuomioistuimen menettelyn kohteena, koska Provident on nostanut maksua koskevat vastakanteet, ja siksi kantajat (vastakanteen vastaajat) voivat vedota sopimusehtojen kohtuuttomuuteen nimenomaan vastakanteiden yhteydessä ja ennakkoratkaisua pyytävän tuomioistuimen tuomio ratkaisee tältä osin osapuolten välisen riidan.
- 42 **Kolmas ennakkoratkaisukysymys** liittyy Sąd Rejonowy w Siemianowicach Śląskichin (Siemianowice Śląskiein piirioikeus, Puola) 10.11.2021 esittämään ennakkoratkaisukysymykseen (asian numero unionin tuomioistuimessa: C-717/21), joka koskee mahdollisuutta todeta kohtuuttomiksi sopimusehdot, joiden mukaan lyhennyserien maksaminen on mahdollista ainoastaan käteisellä Providentin työntekijän (asiakasneuvojan) välityksellä tämän jokaviikkoisten käyntien aikana lainanottajan asunnossa. Kyseistä sopimusehtoa sovelletaan yleensä Providentin tekemissä sopimuksissa ja se on sisällytetty myös ZL:n ja KU:n tekemien sopimusten 6.a kohtiin. Vaikka kyseiset kantajat eivät

kyseenalaistaneet kyseessä olevan ehdon sisältöä, ennakkoratkaisua pyytävä tuomioistuin totesi täyttäessään direktiivistä 93/13 johtuvaa velvollisuutta tutkia kuluttajasopimuksia niihin sisällytettyjen kohtuuttomien ehtojen näkökulmasta, että kyseiset ehdot olisi todettava kohtuuttomiksi sopimusehdoiksi.

- 43 Mitä tuleen syihin todeta edellä mainitut sopimusehdot kohtuuttomiksi, niin ennakkoratkaisua pyytävä tuomioistuin yhtyy olennaisilta osin Sąd Rejonowy w Siemianowicach Śląskichin 10.11.2021 tekemässä välipäätöksessä esittämiin näkemyksiin. Ennen kaikkea ennakkoratkaisua pyytävä tuomioistuin kuitenkin katsoo, että sen tarkoituksena, että lainanlyhennykset voidaan maksaa ainoastaan käteisellä vastaajan työntekijälle ja että lainanlyhennyksiä ei käteisettömän kaupankäynnin aikaan voi maksaa pankkisiirtona, on aiheuttaa kuluttajalle emotionaalista painetta, jonka tarkoituksena on saada kuluttaja suorittamaan velvoitteet määräajassa. Lisäksi, vaikka kyseiset sopimusehdot määrittelevät osapuolten olennaisia suorituksia, niitä ei ole samalla ilmaistu selvän ja ymmärrettävän ilmaisun (direktiivin 93/13 4 artiklan 2 kohta). Lainasopimuksen 6.a kohdassa määrätään nimittäin, että saatavat on maksettava Providentin työntekijän käynnin aikana kuluttajan asunnossa, mutta samalla ei millään tavoin määritellä näiden käyntien puitteita, niiden kestoa, yhtiön työntekijälle sallittuja toimia kuluttajan kotona ynnä muuta. Lisäksi ennakkoratkaisua pyytävän tuomioistuimen mielestä elinkeinonharjoittajan, joka määrää näin pitkälle menevän puuttumisen kuluttajan yksityiselämään, pitäisi antaa kyseiselle kuluttajalle asianmukaiset ohjeet (varoitukset) mahdollisista riskeistä sisältävistä seurauksista, jotka liittyvät vieraan henkilön käynteihin hänen kotonaan varsinkin silloin, kun kyseinen henkilö työskentelee kuluttajan velkojan palveluksessa. Tarkastelluissa sopimuksissa ei ollut tällaisia varoituksia. Kyseiset ehdot ovat samalla osa Providentin ennakolta muotoilemaa vakiosopimusta ja siten niitä ei voitu neuvotella erikseen (direktiivin 93/13 3 artiklan 2 kohta).
- 44 Ennakkoratkaisua pyytävä tuomioistuin pohtii kuitenkin sitä, mitä seuraa siitä, että kyseiset sopimusehdot eivät sido kuluttajaa, jos ne todetaan kohtuuttomiksi, ja erityisesti sitä, voiko lainasopimus olla edelleen olemassa ilman kohtuuttomia ehtoja (direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohta) silloin, kun kohtuuttomaksi todetaan lainasopimuksen ehto, jossa määritetään lainan ainoa takaisinmaksutapa. Vastaus tähän kysymykseen vaikuttaa olevan kieltävä, koska kyseiset sopimukset eivät sisällä mitään määräyksiä siitä, miten lainanottajan on palautettava laina, koska nyt käsiteltävässä asiassa tarkastellut 6.a kohdat on poistettu lainasopimuksista. Ei voitaisi myöskään hyväksyä johtopäätöstä, että tässä tilanteessa lainanottaja yksinkertaisesti vapautetaan velvollisuudesta palauttaa lainan määrä, koska tosiasiallisesti se merkitsisi lainasopimuksen muuttamista lahjasopimukseksi ja siis täysin erilaiseksi sopimukseksi, jota epäilemättä kummallakaan osapuolella ei ollut tarkoitus tehdä.
- 45 Edellä esitetyn perusteella ainoa tapa, joka sallisi kyseisten lainasopimusten pitämisen voimassa, vaikka niiden 6.a kohtien sopimusehdot todettaisiin kohtuuttomiksi sopimusehdoiksi, olisi kyseisten sopimusten sisällön erityinen ”täydentäminen” sallimalla kuluttajan maksaa sopimukseen perustuva saatava

pankkisiirtona. Vaikuttaa kuitenkin siltä, että tällainen ratkaisu on ristiriidassa direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohdan kanssa.

- 46 Unionin tuomioistuin on kuitenkin useaan kertaan todennut, että kohtuuton ehto ei sido miltään osin, ei ainoastaan siltä osin kuin se on kohtuuton,¹⁵ eikä lähtökohtaisesti ole myöskään mahdollista, että tuomioistuin muuttaisi kohtuuttoman ehdon sisältöä¹⁶ tai tulkitsisi kyseistä ehtoa sen kohtuuttomuuden poistavalla tavalla.¹⁷ Tuomioistuin voi sen sijaan korvata kohtuuttoman sopimusehdon kansallisen oikeuden dispositiivisella säännöksellä, mutta ainoastaan silloin, kun kohtuuttoman sopimusehdon poistaminen aiheuttaa koko lainasopimuksen pätemättömyyden, mistä aiheutuu kuluttajalle erityisen haitallisia seurauksia.¹⁸
- 47 Nyt käsiteltäviin asioihin ei sisälly tällaisia negatiivisia seurauksia, koska jos lainasopimukset todettaisiin pätemättömiksi, kuluttajien olisi palautettava ainoastaan lainojen pääomaa vastaava määrä ilman korkoja, palkkioita, maksuja ja mitään muita kustannuksia. Tämän johdosta ennakkoratkaisua pyytävä tuomioistuin katsoo, että direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohdan perusteella seurauksena ZL:n ja KU:n tekemien sopimusten 6.a kohdan kaltaisten sopimusehtojen sivuuttamisesta lainasopimuksesta on oltava kyseisten sopimusten toteaminen kokonaisuudessaan pätemättömiksi.

¹⁵ Tuomio 26.3.2019, C-70/17 ja C-179/17, Abanca Corporación Bancaria ja Bankia, 64 kohta ja tuomio 29.4.2021, C-19/20, Bank BPH, 70 ja 80 kohta.

¹⁶ Tuomio 14.6.2012, C-618/10, Banco Español de Crédito, 69-73 kohta; tuomio 30.5.2013., C-488/11, Asbeek Brusse ja de Man Garabito, 57 ja 58 kohta; tuomio 30.4.2014, C-26/13, Kásler ja Káslerné Rábai, 77-79 kohta; tuomio 21.1.2015, C-482/13, C-484/13, C-485/13 ja C-487/13, Unicaja Banco ja Caixabank, 28, 31 ja 32 kohta; tuomio 21.4.2016, C-377/14, Radlinger ja Radlingerová, 97 ja 98 kohta; tuomio 21.12.2016, C-154/15, C-307/15 i C-308/15, Gutiérrez Naranjo, 57 ja 60 kohta; tuomio 7.8.2018, C-96/16 ja C-94/17, Banco Santander ja Escobedo Cortés, 73 kohta; tuomio 13.9.2018, C-176/17, Profi Credit Polska, 41 kohta; tuomio 26.3.2019, C-70/17 ja C-179/17, Abanca Corporación Bancaria ja Bankia, 53 ja 54 kohta; tuomio 7.11.2019, C-349/18 - C-351/18, Kanyeba, 67 kohta; tuomio 3.3.2020, C-125/18, Gómez del Moral Guasch, 59 ja 60 kohta; tuomio 25.11.2020, C-269/19, Banca B., 30 ja 31 kohta; tuomio 27.1.2021, C-229/19 ja C-289/19, Dexia Nederland, 63 ja 64 kohta; tuomio 29.4.2021, C-19/20, Bank BPH, 67 ja 68; tuomio 18.11.2021, C-212/20, A. S.A., 68, 69 ja 71 kohta.

¹⁷ Ks. tuomio 18.11.2021, A S.A., C-212/20, 79 kohta.

¹⁸ Tuomio 30.4.2014, Kásler ja Káslerné Rábai, C-26/13, 80-85 kohta); tuomio 21.1.2015, Unicaja Banco ja Caixabank, C-482/13, C-484/13, C-485/13 ja C-487/13, 33 kohta; tuomio 7.8.2018, Banco Santander ja Escobedo Cortés, C-96/16 ja C-94/17, 74 kohta; tuomio 20.9.2018, OTP Bank ja OTP Factoring, C-51/17, 60 ja 61 kohta; tuomio 14.3.2019, Dunai, C-118/17, 54 kohta; tuomio 26.3.2019, Abanca Corporación Bancaria ja Bankia, C-70/17 ja C-179/17, 56-59 ja 64 kohta; tuomio 3.10.2019, Dziubak, C-260/18, 48 ja 49 kohta; tuomio 7.11.2019, Kanyeba, C-349/18-C-351/18, 70 kohta; tuomio 3.3.2020, Gómez del Moral Guasch, C-125/18, 61-64 kohta ja tuomio 25.11.2020, Banca B., C-269/19, 32-34 kohta.